

Rozdíly v profilu rizikového chování adolescentů v závislosti na typu navštěvované střední školy

Setkali jsme se s mnoha výzkumy, které nalézaly signifikantní vztah mezi typem navštěvované střední školy a mírou rizikového chování u dospívajících (např. Lee a Lee, 2020; Wartbergová et al., 2021). My bychom se rádi zaměřili zejména na výsledek výzkumu Livazoviće (2017), který přišel s tvrzením, že studenti/studentky gymnázií se chovají méně rizikově než studenti/studentky jiných středních škol. Narazili jsme však také na studii Tomšika et al. (2017), která přinesla zjištění, že studium na gymnáziu není protektivním faktorem rizikového chování v adolescenci. Protichůdnost těchto zjištění je pro nás zajímavá, a tak jsme se rozhodli vztah mezi typem střední školy a profilem rizikového chování u dospívajících ověřit také na našem výzkumném souboru. Pro tento účel jsme tedy použili datovou matici o 200 záznamech získaných od 36 (tj. 18 %) studentů a 164 (tj. 82 %) studentek středních škol ve věku od 15 do 19 let. Přičemž 85 (tj. 42,5 %) z celkového počtu respondentů/respondentek navštěvovalo gymnázium a 115 (tj. 57,5 %) střední odbornou školu. Jedná se o datový soubor získaný pro účely vlastní bakalářské práce.

Stanovená hypotéza pak zněla: „*Existuje signifikantní rozdíl v míře rizikového chování u adolescentů v závislosti na typu navštěvované střední školy.*“, přičemž tuto hypotézu jsme se rozhodli ověřit pomocí MANCOVY. Jedná se o statistický postup, který stejně jako MANOVA vysvětluje chování několika závisle proměnných za pomoci jednoho či více faktorů. Přičemž tyto faktory jsou kategoriální povahy. Model MANCOVY se však od MANOVY liší tím, že jsou v něm zařazeny také kovariáty metrické povahy (Dostál, 2016). Kovariáty se od nezávisle proměnných liší tím, že jsme je do modelu zařadili ne proto, že by jejich vliv byl ve středu našeho zájmu, ale proto, aby nebyly příčinou zkreslení (Dostál, 2021). Do našeho modelu jsme tedy zařadili následující proměnné:

- závisle proměnné – abúzus návykových látek, šikana;
- nezávisle proměnná – typ navštěvované střední školy;
- kovariáty – pohlaví, věk.

Ověření zmiňované hypotézy pomocí uvedeného statistického postupu jsme provedli v programu Statistica, kdy závisle proměnné (abúzus a šikanu) jsme měřili pomocí dotazníku Výskyt rizikového chování u adolescentů – VRCHA (Dolejš & Skopal, 2013) a nezávisle

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=168>.

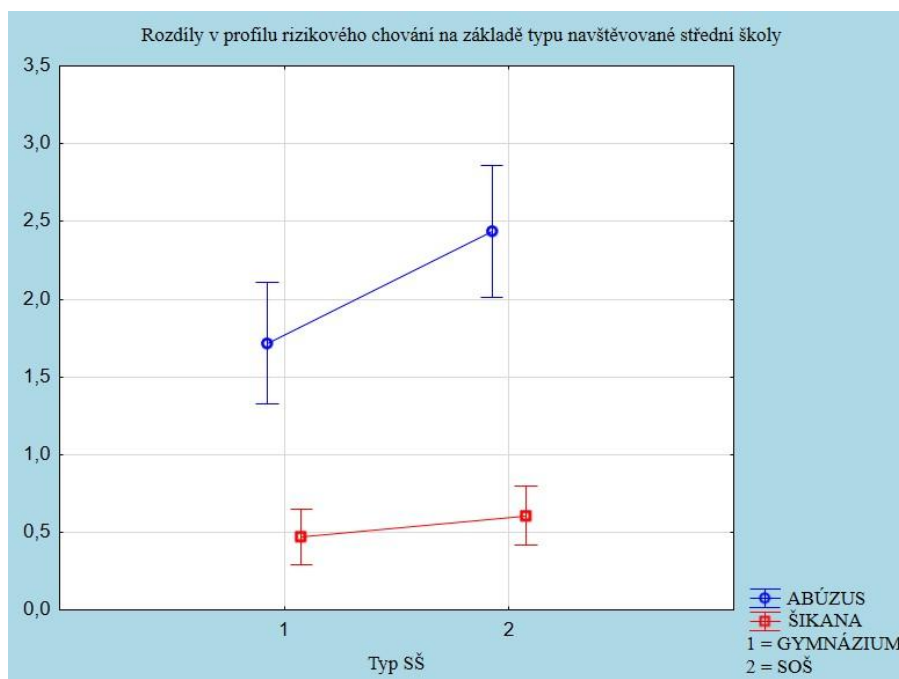
proměnné a kovariáty (typ SŠ, pohlaví, věk) pomocí krátkého dotazníku vlastní konstrukce. Přičemž výsledky provedené MANCOVY shrnuje tabulka 1:

Tab. 1: Profil rizikového chování v závislosti na typu navštěvované střední školy, pohlaví, věku

Regresor	Wilksova lambda	Testová statistika	P hodnota
Typ SŠ	0,96	3,68	0,027
Pohlaví	0,97	3,09	0,048
Věk	0,90	3,68	< 0,001

Z prvního řádku tabulky 1 pak můžeme vyčíst, že typ střední školy má v rámci našeho výzkumného souboru na 5% hladině statistické významnosti signifikantní vliv na profil rizikového chování (tvořený abúzem a šikanou) u dospívajících, o čemž svědčí testová statistika (= 3,68) a poměrně nízká p hodnota (= 0,027). Wilksova lambda (= 0,96) pak vyjadřuje množství nevysvětleného rozptylu daným regresorem (tj. typem SŠ). Zajímavé pak je, že i když jsme zbývající dva faktory do modelu zařadili pouze jako kovariáty, tak se ukázalo, že na profil rizikového chování adolescentů má signifikantní vliv jak pohlaví ($p = 0,048$), tak věk ($p < 0,001$). Přičemž v případě věku se dokonce jedná o velmi vysoce signifikantní vliv. Pro lepší představu přidáváme graf 1, který znázorňuje rozdíly v profilu rizikového chování v závislosti na typu navštěvované střední školy:

Graf 1: Rozdíly v profilu rizikového chování adolescentů na základě typu navštěvované střední školy

Data a další informace o této zprávě jsou dostupné na adrese <https://dostal.vyzkum-psychologie.cz/stat4?i=168>.

Z tabulky 1 popisující výsledky MANCOVY jsme se dozvěděli, že vliv typu navštěvované střední školy na profil rizikového chování adolescentů je statisticky významný. MANCOVA nám však nemůže přiblížit směr tohoto působení či vliv typu SŠ na jednotlivé závislé proměnné. To nám pak může ukázat právě graf 1, z něhož můžeme vidět, že typ navštěvované střední školy má vyšší vliv na abúzus než na šikanu. Dále z něj také vidíme, že studenti/studentky gymnázií našeho souboru se chovají méně rizikově než studenti střední odborné školy, což je v souladu s výsledky výše uvedené studie Livazoviće (2017) a naopak v rozporu s výsledky výzkumu Tomšika et al. (2017).

Literatura:

- 1) Dostál, D. (2016). *Mnohorozměrné statistické metody v psychologii*. Univerzita Palackého.
- 2) Dostál, D. (2021). *Lineární statistické modely v psychologii*. Univerzita Palackého v Olomouci.
- 3) Lee, G. Y., & Lee, D. Y. (2020). The sexual risk behaviors of middle school students according to school nurse placement levels in Korea. *Asian Nursing Research*, 14(4), 212–220. <https://doi.org/10.1016/j.anr.2020.08.001>
- 4) Livazović, G. (2017). Role of family, peers and school in externalised adolescent risk behaviour. *Croatian Review of Rehabilitation Research*, 53, 186-203.
- 5) Tomšik, R., Dolejš, M., Čerešník, M., & Suchá, J. (2017). Rizikové správanie študentov gymnázií Českej republiky. (Reprezentatívny výskum metódou VRCHA). *Adiktologie*, 17(1), 46-55.
- 6) Wartberg, L., Fischer-Waldschmidt, G., Kriston, L., Hoven, C. W., Sarchiapone, M., Carli, V., Wasserman, D., Resch, F., Brunner, R., & Kaess, M. (2021). Longitudinal predictors of problematic alcohol use in adolescence: A 2-year follow-up study. *Addictive Behaviors*, 120, 1–7. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2021.106952>